

Dokument i politikës publike

Përpjekjet e komunave dhe organizatave civile për qeverisje transparente, të përgjegjshme dhe efikase.

ÇFARË KEMI BËRË DHE ÇFARË MBETET PËR TË BËRË?

Botues : Asociacioni për Iniciativa Demokratike (AID)

Autor: Nevenka Longurova Girova

Dizajni: Moveo, Doo

Dhjetor, 2021

USAID
NGA POPULLI AMERIKAN

Ky dokument i politikave publike është përgatitur nga Asociacioni për Iniciativa Demokratike (ADI) në kuadër të Proektit të Pjesëmarrjes Qytetare me mbeshetje e popullit Amerikan përmes Agjencionit për Zhvillim Ndërkombëtar të Shteteve të Bashkuara të Amerikës (USAID). Pikëpamjet e shprehura në këtë dokument janë të autorit dhe nuk reflektojnë medoemos pikëpamjet e Agjencionit për Zhvillim Ndërkombëtar të Shteteve të Bashkuara apo të Qeverisë së Shteteve të Bashkuara të Amerikës

Përmbajtja:

4

Përmbledhje e shkurtër

4

Hyrje

5

**Angazhimi i deritanishëm i
organizatave civile në promovimin
e transparencës së komunave dhe
përfshirjes së qytetarëve**

6

**Efikasiteti i shërbimeve
komunale**

8

Konkluzioni

8

Rekomandime

10

Literatura e përdorur

Përmbledhje e shkurtër

Qeverisja e mirë është një parakusht për zhvillimin e qëndrueshëm të shoqërisë në tërësi. Kjo nënkupton menaxhim kompetent të burimeve publike dhe shërbimeve publike në mënyrë transparente, të përgjegjshme dhe që i përgjigjet nevojave të qytetarëve. Nga ana tjetër, qeverisja e dobët do të thotë më shumë motivim dhe më shumë hapësirë për korrupsion. Në këtë dokument të politikave publike ne analizojmë transparencën e komunave, efikasitetin e shërbimeve që ato ofrojnë për qytetarët dhe rolin aktual të organizatave të shoqërisë civile si vëzhguese e punës së komunave. Analiza është bërë në bazë të dokumenteve në dispozicion, analizave, hulumtimeve në ueb faqet e komunave dhe intervistave me shefat e drejtorive për zhvillim ekonomik lokal në katër komuna: Shtip, Demir Kapi, Kumanovë dhe Karposh.

Hyrje

Menaxhimi efektiv i burimeve publike dhe i proceseve buxhetore janë supozimet kryesore të qeverisjes së mirë dhe janë thelbësore për luftimin e korrupsionit, pasi qeverisja e mirë nënkupton transparencë dhe llogaridhënie në zbatimin e proceseve dhe punës së institucioneve. Në mënyrë të ngjashme, shumë konventa ndërkombëtare kundër korrupsionit theksojnë rëndësinë e transparencës dhe llogaridhënies në punën e administratës dhe menaxhimin e fondeve publike në parandalimin e korrupsionit.

Në këto procese, përfshirja e qytetarëve në krijimin, zbatimin dhe monitorimin e politikave publike është e pashmangshme. Një nga rolet më të rëndësishme të qytetarëve dhe veçanërisht organizatave civile është të jenë “mbrojtës” dhe të kërkojnë përgjegjësi dhe llogaridhënie nga autoritetet, si një nga mekanizmat për parandalimin e korrupsionit. Operacioni jo transparent, i fshehur nga sytë e publikut, lë gjithmonë vend për dyshime se po ndodh një veprim pa leje dhe i paligjshëm.

Pushtetet vendore ofrojnë shërbime për qytetarët në një sërë fushash jetike dhe me shumë funksione që rezultojnë në detyrime të drejtpërdrejta ligjore për të ofruar informacion dhe për të kryer procedura transparente dhe të përgjegjshme. Transparenca dhe llogaridhënia e komunave në shpenzimin e fondeve publike ende nuk është në nivel të kënaqshëm. Rezultati mesatar i njësisive të vetëqeverisjes lokale sipas hulumtimit përmes Indeksit të Hapjes për vitin 2021 është 25%. Ky është një tregues i nivelit të ulët të hapjes në punën e pushtetit lokal në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Anketa e vitit 2021 zbuloi se shumica e komunave nuk punojnë mjaftueshëm për të përmbushur standardet e transparencës. Rezultatet tregojnë se NJVL-të aplikojnë standarde të ulëta për konsultim, transparencë, monitorim dhe kontroll në punën e tyre.¹

Përveç transparencës dhe llogaridhënies, pjesëmarrja e qytetarëve në vendimmarrje është gjithashtu një aspekt kyç i qeverisjes së mirë. Pjesëmarrja qytetare nënkupton raportim me kohë, të saktë të rezultateve të procesit pjesëmarrës, publicitet dhe llogaridhënie të operacioneve financiare të komunës, veçanërisht në lidhje me zbatimin e politikave fiskale, miratimin dhe zbatimin e buxhetit komunal.

Përveç transparencës dhe llogaridhënies, pjesëmarrja e qytetarëve në vendimmarrje është

¹ <https://metamorphosis.org.mk/wp-content/uploads/2021/09/procenka-na-dobroto-vladeenje-2021.pdf>

gjithashtu një aspekt kyç i qeverisjes së mirë. Pjesëmarrja qytetare nënkupton raportim me kohë, të saktë të rezultateve të procesit pjesëmarrës, transparencë dhe llogaridhënie të operacioneve financiare të komunës, veçanërisht në lidhje me zbatimin e politikave fiskale, miratimin dhe zbatimin e buxhetit komunal.

Qytetarët shpesh kanë probleme me cilësinë e shërbimeve që marrin nga komunat. Kjo është për shkak të mospërputhjeve në ofrimin e shërbimeve. Shërbimet vendore janë krejtësisht jokonsistente në procedura dhe dokumente. Shumica e komunave kanë format e tyre që ndryshojnë nga formularët në komunat e tjera për të njëjtat shërbime. Në shumicën e komunave qytetarët ende shkojnë në sportel për informacione të zakonshme.

Angazhimi i deritanishëm i organizatave civile në promovimin e transparencës së komunave dhe përfshirjes së qytetarëve

Organizatave civile luajnë një rol të rëndësishëm në forcimin e përgjegjësisë komunale duke ushtruar rolin e tyre si “vëzhgues” (mbrojtës), duke zbatuar programe përmes të cilave ata monitorojnë drejtpërdrejt punën e komunave dhe në bazë të gjetjeve japin rekomandime për përmirësim.

Në këtë drejtim, ato më së shumti monitorojnë shpenzimin e fondeve publike dhe prokurimet publike, si dhe transparencën dhe transparencën e komunave, për çka kanë dhënë rekomandime të rëndësishme për shpenzim më efikas dhe efektiv të buxheteve komunale dhe ndarjen e këtij informacioni me qytetarët.

Qendra për Komunikim Civil në vazhdimësi monitoron prokurimet publike nëpër komuna dhe ka një bazë të dhënash dhe ekrane të kuptueshme për qytetarët. Rekomandimet profesionale që ata japin i referohen ndërmarrjes së aktiviteteve specifike për uljen e rreziqeve të korrupsionit në procesin e prokurimit publik si dhe aktiviteteve se si duhet vepruar në rastet e raportimit të korrupsionit në prokurimin publik.

Nga intervistat e realizuara me drejtuesit e ZHEL nga katër komuna, mund të konstatohet se në bazë të rekomandimeve të organizatave të shoqërisë civile, komunat kanë zbatuar politika për përmirësimin e transparencës së komunave, veçanërisht në të dhënat e hapura dhe ndarjen e buxheteve, raportet tremujore dhe llogaritë përfundimtare dhe në përmirësimin e funksionalitetit të vetë faqeve të internetit të komunës.

Në të njëjtën kohë, OC-të inkurajojnë pjesëmarrjen qytetare ose lehtësojnë pjesëmarrjen e qytetarëve në procesin e vendimmarrjes. Sipas hulumtimit të FZHBL-së për pjesëmarrjen e qytetarëve në krijimin e politikave publike në nivel lokal, mund të konstatohet se mekanizmat e pjesëmarrjes të parashikuara në ligjin për vetëqeverisje lokale përdoren rrallë. Por komunat nuk kanë kufizime në prezantimin e mekanizmave të rinj për të përfshirë qytetarët në formësimin e së ardhmes së komuniteteve të tyre. OC-të kanë inkurajuar shumë iniciativa për të krijuar mekanizma për pjesëmarrje qytetare në komuna: Grupet Këshillimore të Qytetarëve (GKQ), Planifikimi Strategjik Komunal, Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjikor, Buxhetimi me Pjesëmarrje, Monitorimi Social dhe Partneritetet Publiko-Privat.

OC-të janë gjithashtu shtytës të iniciativës për krijimin e një metodologjie për ndarjen e fondeve nga buxhetet komunale për OC-të, forumet e komunitetit të ngulitura në statutet e 56 komunave, si mekanizëm për konsultim me qytetarët, organet këshillimore të këshillit komunal, M - komuna – aplikacion celular për raportimin e problemeve në disa komuna etj.

Të gjithë menaxherët e ZHEL nga komunat e intervistuar theksuan rëndësinë e sigurimit të bashkëpunimit të vazhdueshëm ndërmjet komunave dhe organizatave civile, që nënkupton monitorimin e punës së autoriteteve lokale dhe dhënien e rekomandimeve që do të kontribuojnë në përmirësimin e shërbimeve për qytetarët.

Zhvillimi i teknologjive të reja të informatiko-komunikacionit në mënyrë të pashmangshme rrit pritshmëritë e qytetarëve për qasje më të lehtë në informacion dhe vendos detyrime përmes të cilave institucionet do të jenë më transparente dhe më të përgjegjshme ndaj qytetarëve të tyre, dhe të dhënat e publikuara do të jenë të hapura në gjuhë të kuptueshme dhe të thjeshta për qytetarët.

Efikasiteti i shërbimeve komunale

Efikasiteti i shërbimeve është fokusi i OC-ve dhe ende shumica e të dhënave dhe hulumtimeve vijnë prej tyre. Ata janë shtytësi kryesor i ngritjes së çështjes së shërbimeve që duhet të dizajnohen sipas nevojave të qytetarëve dhe të jenë cilësore në çdo aspekt.

Më shpesh, qytetarët kontaktojnë drejtpërdrejt me komunën kur kanë nevojë për një shërbim që e ofron atë. Këtu në fakt më së shumti shihet kënaqësia, gjegjësisht pakënaqësia e qytetarëve me punën e komunës.

Komuna duhet të përpiqet gjithmonë që të plotësojë nevojat e të gjithë komunitetit, ndërsa shërbimet publike duhet t'i ofrojë në kohë, duke iu përgjigjur kërkesave dhe ankesave sa

më shpejt të jetë e mundur. Korrupsioni i vogël (ryshfeti, nepotizmi, etj.) gjatë procesit të qasjes në shërbimet publike është ndër format më të zakonshme të korrupsionit me të cilat përballen qytetarët drejtpërdrejt dhe që varet pothuajse tërësisht nga faktori njerëzor në atë proces.

Sipas hulumtimit për ofrimin e shërbimeve publike në nivel lokal, një nga problemet e identifikuara është mospërputhja në ofrimin e shërbimeve. Shërbimet vendore janë krejtësisht jokonsistente në procedura dhe dokumente. Shumica e komunave kanë format e tyre që ndryshojnë nga formularët në komunat e tjera për të njëjtat shërbime. Vetëm në një numër të vogël komunash është publike lista e shërbimeve të ofruara, ndërsa në shumicën e komunave qytetarët ende shkojnë në sportel për informacione të zakonshme.²

Raporti i Entit Shtetëror të Auditimit “Cilësia e shërbimeve të ofruara nga NJVL-të përmes portaleve të tyre WEB”³, i publikuar në vitin 2021, thekson se cilësia ekzistuese e shërbimeve të ofruara nga NJVL-të në ueb portalet nuk ofron shërbim efektiv dhe të shpejtë. Trajtimi i njëjtë dhe aksesimi dhe disponueshmëria e barabartë nuk ofrohet për çdo qytetar. Disponueshmëria e shërbimeve elektronike në internet duke aplikuar standardet e aksesueshmërisë në ueb për shërbimet elektronike nuk është ende në nivel të kënaqshëm. Ofrimi i shërbimeve elektronike nuk është i unifikuar. Qasja në një shërbim të caktuar është e vështirë, siç është edhe kërkimi përmes portaleve të internetit. Disponueshmëria e informacionit, udhëzimeve, formularëve për një shërbim të caktuar, si dhe kërkimi i përmbajtjeve të ueb-it nuk është uniform në të gjitha NJVL-të.⁴

Pothuajse gjysma e komunave ose 48% nuk japin fare informacion për shërbime, ndërsa pjesa tjetër japin informacion për shërbime për tokë ndërtimore dhe leje ndërtimi, shërbime nga Ministria e Transportit dhe Post-Telekomunikacionit, shërbimi i e-urbanizmit, dhe ka informacione për shërbimet në kompetencë të NJVL-së.⁵

Nga hulumtimi në ueb-faqet e komunave, por edhe nga intervistat me menaxherët e ZHEL-it në katër komunat, është konstatuar se pothuajse të gjitha komunat kanë shërbim elektronik për dhënien e lejes së ndërtimit. Gjëja pozitive është se në komunat e Shkupit mundësia e pagesës së tatimit në pronë përmes e-service është e disponueshme përmes faqes së internetit të qytetit të Shkupit. Në disa komuna është në proces përgatitja për ofrimin e e-shërbimit për pagesën e tatimit në pronë.

Problemet e sipërpërmendura tregojnë nevojën për rishikim të vazhdueshëm dhe veprim parandalues, që nënkupton forcimin e funksionalitetit të sistemit, rikthimin e besimit dhe dixhitalizimin e proceseve.

² Përzgjedhja e kërkimeve mbi ofrimin e shërbimeve publike në nivel qendror dhe lokal, 2020, i disponueshëm në <https://cup.org.mk/publication/compendium-of-research-of-public-services-delivery-on-central-and-local-level>

³ https://dzt.mk/sites/default/files/2021-07/58_IT_RU_Kvalitet_na_uslugite_koi_gi_davaat_ELS_preku_svoite_portali_2020_KOMPLET.pdf

⁴ https://dzt.mk/sites/default/files/2021-07/58_IT_RU_Kvalitet_na_uslugite_koi_gi_davaat_ELS_preku_svoite_portali_2020_KOMPLET.pdf

⁵ https://dzt.mk/sites/default/files/2021-07/58_IT_RU_Kvalitet_na_uslugite_koi_gi_davaat_ELS_preku_svoite_portali_2020_KOMPLET.pdf

Përfundimi:

Edhe pse organizatat civile vazhdimisht theksojnë nevojën e përmirësimit të transparencës dhe llogaridhënies së komunave, ka ende shumë punë për të bërë në këtë segment. Komunitat duhet të bëjnë përpjekje për të rritur transparencën e përgjithshme në punën e tyre, e në veçanti publikimin e të dhënave për vendimet e marra nga kryetari dhe këshilli, si dhe të dhëna për operacionet financiare.

Cilësia e shërbimeve të ofruara nga komunitat është e ulët. Shumë pak shërbime janë të dixhitalizuara, por ato nuk janë të disponueshme në një vend. Secila komunitë është duke zhvilluar sistemin e saj, gjë që ka shkaktuar vështirësi për qytetarët në përdorimin e këtyre shërbimeve.

Prandaj, OC-të duhet të vazhdojnë të mbledhin vazhdimisht informacione, analiza dhe rekomandime për çështje specifike si buxheti, prokurimi, ofrimi i shërbimeve.

Rekomandime:

Rekomandimi i përgjithshëm i referohet përmirësimit të transparencës dhe llogaridhënies së komunave, disponueshmërisë së informacionit dhe harmonizimit të procedurave për shërbimet e administratës komunale.

Rekomandime për komunitat:

- Lidhni të gjitha faqet e internetit të komunës me një qasje dhe paraqitje që do të jetë e lehtë për t'u përdorur. Informacionet e publikuara për shërbimet në komunitat të unifikohen, pa diskrecion për të ndryshuar procedurat për shërbimet nga komunitat individuale;
- Dhënia e pasqyrave të thjeshta për monitorimin e hyrjeve të mjeteve në komunitat dhe burimit të tyre, shpërndarjes së tyre në kosto, gjegjësisht për çfarë përqindje dhe në çfarë raporti përdoren paratë e qytetarëve: infrastrukturë, arsim, kulturë dhe art, sport etj.;
- Të harmonizohen dhe standardizohen procedurat për të gjitha shërbimet e ofruara nga administrata komunale, të unifikohen formularët dhe të harmonizohen dokumentet e nevojshme për kryerjen e shërbimeve për qytetarët;
- Të publikojë dokumentet e nevojshme për një shërbim apo miratim të caktuar, kriteret për marrjen e shërbimit/miratimit, personat përgjegjës për çdo procedurë individuale dhe afatet brenda të cilave duhet të merret shërbimi;

- Qasja e përbashkët e të gjitha pushteteve vendore në publikimin e të dhënave, e cila siguron krahasueshmërinë, forcon kontrollin civil dhe në këtë mënyrë redukton korrupsionin;
- Dixhitalizim më i madh i procedurave në bashki, veçanërisht në pjesën e dhënies së miratimeve dhe lejeve. Kjo në mënyrë të pashmangshme do të rrisë cilësinë e shërbimeve sepse do të përjashtojë një pjesë të mundësisë së gabimit njerëzor apo korrupsionit, e në këtë mënyrë edhe mundësinë e trajtimit të pabarabartë të qytetarëve dhe kontrollit më të madh të automatizuar.

Rekomandime për organizatat civile:

- Forcimi i kapaciteteve organizative të organizatave vendore civile për të qenë në gjendje të monitorojnë vazhdimisht punën e autoriteteve vendore, të kërkojnë llogaridhënie që do të kontribuojë në qeverisjen e mirë;
- OC-të duhet të rrisin bashkëpunimin me qytetarët dhe të krijojnë komunikim të rregullt të dyanshëm efektiv në mënyrë që të informojnë, forcojnë dhe mobilizojnë dhe të çojnë në përfaqësim më të madh të qytetarëve, kërkesave dhe nevojave të tyre;
- Mbledhja e vazhdueshme e informacionit dhe analiza e programeve, çështjeve specifike me interes për komunitetin e gjerë (buxheti, investimet, prokurimet, programet zhvillimore etj.) si dhe dinamika e zbatimit të tyre;
- Proaktivitet në komunikim me komunitetin, shkëmbim i vazhdueshëm i analizave dhe njohurive të përgatitura me autoritetet vendore dhe në të njëjtën kohë rritja e presionit dhe ndikimit për ndërmarrjen e veprimeve konkrete në lidhje me rekomandimet;

Literatura e përdorur

- Ligji për Vetëqeverisjen Lokale, Gazeta Zyrtare e RMV nr. 01, 2002 <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/365B8AC822EBB445825B68E555A9C523.pdf>
- Analiza e pjesëmarrjes së qytetarëve në nivel lokal https://frlz.org.mk/dokument_mehanizmi_eidhr/
- Manuali: Pjesëmarrja e qytetarëve në vendimmarrje në nivel lokal <https://www.osce.org/files/f/documents/5/3/231366.pdf>
- BVNJL, platforma e buxhetimit gjinor <http://rob.zels.org.mk/>
- Fondacioni për Zhvillimin e Bashkësisë Lokale https://frlz.org.mk/metodologija_transfer_nvo/
- BVNJL, Doracak për forume në bashkësi https://zels.org.mk/Upload/Documents/Priracnik%20Forum%20vo%20zaednicata%20vo%2011%20cekori_MK.pdf
- Një mekanizëm efektiv për pjesëmarrjen qytetare <https://frlz.org.mk/%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d0%b8%d0%b7%d0%b0-%d0%b5%d1%84%d0%b5%d0%ba%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%b5%d0%bd-%d0%bc%d0%b5%d1%85%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b7%d0%b0%d0%bc-%d0%b7%d0%b0-%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%93%d0%b0/>
- Mbledhja e hulumtimeve për ofrimin e shërbimeve publike në nivel qendror dhe lokal, QMN, 2020 <file:///C:/Users/NevenkaLongurovaGiro/Downloads/Compendium%20CSO%20researches%20MK.pdf>
- Zyra e Auditimit Shtetëror https://dzt.mk/sites/default/files/2021-07/58_IT_RU_Kvalitet_na_uslugite_koi_gi_davaat_ELS_preku_svoite_portali_2020_KOMPLET.pdf
- Vlerësimi i Qeverisjes së Mirë 2021 <https://metamorphosis.org.mk/wp-content/uploads/2021/09/procenka-na-dobroto-vladeenje-2021.pdf>
- Qendra për Komunikim Civil <https://javninabavki.opendata.mk/>

- Intervistë me Aleksandra Teova, ndihmës shefe e Departamentit për Zhvillim të Komunës së Karposhit.
- Intervistë me Donka Petrovska, Udhëheqëse e Departamentit për Planifikim Strategjik, Politikëbërje, Monitorim dhe Zhvillim Ekonomik Lokal të Komunës së Kumanovës.
- Intervistë me Aneta Ristova, Inspektore e Mjedisit, deri në Prill 2021 Udhëheqëse e Departamentit për Zhvillim Ekonomik Lokal në Komunën e Demir Kapisë.
- Intervistë me Boris Sharkovskin, shef i departamentit për zhvillim ekonomik lokal të Komunës së Shtipit

